

Kontrollkäik SA Põhja-Eesti Regionaalhaigla psühhiaatriakliiniku 5. ja 7. osakonda ning järelravi kliiniku 1. osakonda

(1) Õiguskantsleri nõunikud kontrollisid 15.11.2012 etteteatamata SA Põhja-Eesti Regionaalhaigla psühhiaatriakliiniku 5. ja 7. osakonda ning järelravi kliiniku 1. osakonda.

SA Põhja-Eesti Regionaalhaigla psühhiaatriakliiniku statsionaarse ravi keskuses on kaheksa osakonda. 5. osakond on akuutosakond (edaspidi *akuutosakond*) ja 7. osakond laste- ja noorukitepsühhiaatria osakond (edaspidi *lasteosakond*).

Akuutosakonnas ravitakse erinevaid ägedate psüühikahäirete all kannatavaid patsiente, kes tervise paranemisel jätkavad ravi teistes osakondades. Akuutosakonna puhul on tegemist kinnise osakonnaga, kus kohaldatakse ka tahtest olenematut ravi. Akuutosakonnas on naised ja mehed paigutatud eraldi seksioonidesse ning osakonnas oli kontrollimise ajal ette nähtud 15 voodikohta meestele ja 15 voodikohta naistele. Kontrollkäigu läbiviimise ajal viibis akuutosakonnas kokku 32 patsienti.¹

Õiguskantsler kontrollis akuutosakonda viimati 09.07.2010.²

Lasteosakonnas ravitakse lapse- ja noorukiea psühhiaatriahäireid. Lasteosakonnas ravil olnud laste vanus on 3-18 eluaastat ning keskmine osakonnas ravil viibimise aeg on 14 päeva. Kontrollkäigu ajal viibis osakonnas 12 last, osakonnas on kohti kokku 15 lapsele.

Õiguskantsler varasemalt lasteosakonda kontrollinud ei olnud.

SA Põhja-Eesti Regionaalhaigla järelravi kliinikus on neli osakonda. Õendus- ja hooldusravi osutatakse 1. osakonnas (edaspidi *hooldusravi osakond*), kus on õigus osutada hooldusraviteenust 40 voodikohal.³ Kontrollkäigu ajal olid neist täidetud 39.

Õiguskantsler ei olnud varasemalt hooldusravi osakonda kontrollinud.

(2) Õiguskantsler kontrollis, täites ühtlasi piinamise ning muu julma, ebainimliku või inimväärikust alandava kohtlemise ja karistamise vastase konventsiooni fakultatiivse protokolli artiklis 3 sätestatud riigi ennetusametuse funktsiooni, kas akuutosakonnas, lasteosakonnas ja hooldusravi osakonnas on tagatud teenust saavate isikute põhiõigused ja -vabadused.

(3) Kontrollkäigu kestel külastasid õiguskantsleri nõunikud akuut-, laste- ja hooldusravi osakonna ruume, sealhulgas akuutosakonna ruumi, mida kasutati mehaanilise ohjeldamise läbiviimiseks, ja vestlesid ringkäigu ajal osakondade töötajatega. Õiguskantsleri nõunikud pöörasid peamiselt tähelepanu akuutosakonnas⁴ oleva ohjeldamisruumi sisustuse ja selle kasutamise õiguspärasusele ning patsientide elamistingimustele. Täiendavalt tutvusid nõunikud akuutosakonnas pisteliselt ohjeldusmeetmete rakendamise registriga. Hooldusravi

¹ Terviseametilt saadud andmete kohaselt oli 05.12.2012 SA-l Põhja-Eesti Regionaalhaigla õigus osutada statsionaarset psühhiaatriateenust kokku 230 voodikohal.

² Kontrollkäigu kokkuvõte on kättesaadav aadressil:

http://oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/kontrollkaigu_kokkuvote_pohja-eesti_regionaalhaigla_psuhhiaatriakliiniku_5_osakond.pdf ja www.oiguskantsler.ee.

³ Terviseametilt saadud andmed 04.12.2012 seisuga.

⁴ Lasteosakonnas ei ole eraldusruumi, vajadusel viiakse laps akuutosakonnas asuvasse eraldusruumi.

osakonnas pöörasid nõunikud peamiselt tähelepanu patsientide elamistingimustele ning õe väljakutse süsteemi olemasolule.

(4) Õiguskantsleri seisukoht

Järgnevalt käsitleb õiguskantsler patsientide privaatsuse tagamist akuutosakonna palatites.

Privaatsuse tagamine akuutosakonnas

Kontrollkäigul akuutosakonda ilmnes, et nii meeste kui naiste seksioonis puuduvad palatitel uksekatted või muud katted, mis võimaldaksid palatites viibijatele mõningast privaatsust ja võimalust olla eemal osakonna üldisest toimetamismelust. Palatid avanevad akuutosakonna ruumi, mis on kõikide samast soost patsientide ühiskasutuses. Käigul ei nähtunud, et palatites oleks kasutusel sirme või muid varjavaid esemeid, mis võimaldaksid mingilgi määral tagada palatites viibijale privaatsust. Seega saavad kõik patsiendid takistamatult jälgida ja kuulda teistes palatites toimuvat. Akuutosakonna töötajate selgituste kohaselt ei ole võimalik osakonnas muul viisil tagada järelevalvet palatites viibivate akuutses seisundis patsientide üle, kes oma seisundist tulenevalt vajavad kõrgendatud järelevalvet.

Õigust eraelu puutumatusele, sealhulgas privaatsust, kaitseb põhiseaduse (PS) § 26. Privaatsusõiguse riive on põhiseaduse järgi lubatud vaid seaduses sätestatud juhtudel ja korras, muu hulgas tervise, kõlbluse, avaliku korra või teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks. Kahtlemata riivab isiku eraelu puutumatust juba isiku suhtes tahtest olenematu ravi kohaldamise otsuse tegemine, kuna tahtest olenematu ravil viibiv isik on kohustatud viibima koos teiste inimestega haigla psühhiaatriaosakonnas. Ilmselge on ka see, et tahtevastasel ravil viibiva isiku ja ka omal tahtel teenusel viibiva akuutses psüühilises seisundis isiku suhtes tuleb tervishoiuteenuse osutajal rakendada kõrgendatud tähelepanu, tagamaks nii akuutses seisundis isiku kui teiste isikute ohutus. See eeldab, et isikute üle on olemas piisav järelevalve.

Piisava järelevalve tagamise meetmete valikul tuleb psühhiaatrilise abi osutajal silmas pidada, et PS §- 11 järgi peavad põhiõiguste ja -vabaduste piirangud olema proportsionaalsed ning seda sõltumata sellest, kas isik on tahtest olenematu ravil või saab ta psühhiaatrilist abi omal soovil. Seega tuleb ka akuutses seisundis psühhiaatriaosakonnas ravil viibivate isikute puhul hinnata, kas rakendatav meede on selline, mis võimalikult vähe riivab isiku eraelu puutumatust, kuid aitab tagada soovitud eesmärgi – psühhiaatriateenust saavate akuutses seisundis isikute ning haigla töötajate õiguste kaitse. Lisaks tuleb hinnata, kui intensiivselt rakendatav meede isiku privaatsust riivab (nt kas isikul on võimalik kusagil osakonnas siiski privaatselt olla). Vähim piiravamate meetodite kohaldamise kohustus on sätestatud ka psühhiaatrilise abi seaduse § 11 lõikes 7.

Veendumaks, et akuutosakonnas asuvate palatite ukseavadel uste või muude katete puudumine on põhjendatud eraelu riive, tuleb hinnata soovitud eesmärgi legitiimsust ja valitud meetme proportsionaalsust. Eesmärgina tuleks käsitleda seda, et akuutosakonnas olevatele patsientidele ja haigla töötajatele tuleb tagada ohutus. Tegemist on legitiimsel eesmärgiga, kuna see võimaldab tagada teenusel viibivate isikute ja töötajate õigust tervise kaitsele ning õigust elule.

Kahtlemata on palatitelt uste eemaldamine meede, mis lubab hästi valvata akuutses seisundis olevate patsientide järele, kuna võimaldab vahetu visuaalse jälgitavuse palatites toimuva ja

seal viibivate patsientide käitumise üle. Vahetu visuaalne jälgitavus ja palatisse sisenemisel takistuste puudumine võimaldab ohuolukorra tekkimisel kiirelt sekkuda.

Õiguskantsleril tekkis aga kahtlus, kas akuutosakonnas valitud meede on vajalik ehk puudub muu meede, mis täidaks soovitud eesmärgi patsiente vähem koormavalt (ehk nende privaatsust vähem riivavalt) kui esimene. Kahtlust süvendas muu hulgas asjaolu, et 2012. ja 2013. aastal õiguskantsleri nõunike külastatud kümnest statsionaarset psühhiaatriateenust osutavast haiglast puudusid palatitel ukseid vaid SA Põhja-Eesti Regionaalhaigla psühhiaatriakliiniku akuutosakonnas. Seega on suurem osa psühhiaatriateenust osutavatest haiglatest leidnud isikute ohutuse tagamiseks muud meetmed kui uste puudumise palatitelt.

Patsientide ohutuse tagamiseks võib ilmselt kasutada nii tagajärgi likvideerivaid kui ilmselt ka ennetavaid meetmeid. Õiguskantsleril tekkis küsimus, kas palatiuste puudumine ja vähene privaatsus võib teatud patsientides hoopis suurendada vägivaldset käitumist.

Täiendavalt tõusetus õiguskantsleril küsimus, kas kõikide akuutosakonnas viibivate patsientide ohtlikkuse aste on ühesugune või on patsiente, kelle puhul ei ole vaja tema ja teiste ohutuse tagamiseks teda pidevalt jälgida ning seega võiks ehk nende kasutusse anda palatid, kus privaatsus on enam tagatud. Kui patsientide ohtlikkuse määr nõuab siiski nende pidevat vahetut jälgimist, siis võib olla üheks alternatiiviks ohutuse tagamisel personali suurendamine, jälgimaks palatites toimuvat ka juhul, kui palatitel on ees näiteks ukseid.

Võttes arvesse eeltoodut, on õiguskantsleril tekkinud kahtlus, et palatiuste puudumine ja sellest tulenev vähene privaatsus palatites ei pruugi olla kooskõlas proportsionaalsuse põhimõttega.

Õiguskantsler soovib tungivalt SA-l Põhja-Eesti Regionaalhaigla kaaluda, kas akuutosakonnas on võimalik iga patsiendi seisundit ja privaatsusvajadust eraldi silmas pidades tagada ohutust ka isiku eraelu puutumatust vähem riivaval moel kui palatiuste puudumise kaudu.

(5) Kokkuvõte

Õiguskantsler soovib kontrollkäigu tulemusel isikute põhiõiguste ja -vabaduste tagamiseks tungivalt SA-l Põhja-Eesti Regionaalhaigla

- kaaluda, kas akuutosakonnas on võimalik iga patsiendi seisundit ja privaatsusvajadust eraldi silmas pidades tagada ohutust ka isiku eraelu puutumatust vähem riivaval moel kui palatiuste puudumise kaudu.

Õiguskantsler palub SA-lt Põhja-Eesti Regionaalhaigla teavet nimetatud ettepaneku täitmise kohta hiljemalt 01.06.2013.